

НАЦІОНАЛЬНИЙ ТА МІЖНАРОДНИЙ АДМІНІСТРАТИВНО-ІНСТИТУЦІЙНІ МЕХАНІЗМИ ОХОРОНИ ТА ЗАХИСТУ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Омельченко Андрій Володимирович

*доктор юридичних наук, професор, перший проректор,
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана, головний науковий співробітник наукового
сектору комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності відділу
промислової власності і комерціалізації
об'єктів інтелектуальної власності*

Науково-дослідний інститут інтелектуальної власності

НАПрН України

ORCID ID: 0000-0002-8407-8555

м. Київ, Україна

Актуальність дослідження національного та міжнародного адміністративно-інституційних механізмів охорони та захисту прав інтелектуальної власності обумовлена важливістю цих механізмів у гарантуванні та забезпеченні охорони та захисту прав інтелектуальної власності усіма належними формами і способами охорони та захисту прав як на національному, так і на міжнародному рівні.

Під охороною прав та інтересів розуміють всю систему норм, гарантій, принципів, можливостей і дозволів, що складають механізм реалізації охоронюваних законом прав та інтересів. Захист прав та інтересів, у свою чергу, визначається як спектр дій (не лише можливих, але і відповідно до закону допустимих), які спрямовані на усунення перешкод у реалізації охоронюваних законом прав та інтересів. Право на захист – це підстава, умова самого захисту права та інтересу. Право на захист містить такі елементи: а) можливість особи використовувати не заборонені засоби власного впливу на правопорушника (самозахист); б) можливість застосування уповноваженою особою юридичних засобів оперативного впливу на правопорушника; в) можливість звернутися до компетентних державних або суспільних органів за спонуканням особи до певної поведінки. Охорона надається виключно законним правам та інтересам, а захист законних прав та інтересів здійснюється виключно правовими методами [1, с. 9–31; 2, с. 133–138].

Адміністративно-правовий механізм охорони та захисту прав інтелектуальної власності в Україні можна визначити як механізм

охорони та захисту прав інтелектуальної власності, що складається із таких елементів:

– об'єкти адміністративно-правового захисту: конкретні права та інтереси суб'єктів прав інтелектуальної власності, передбачені Конституцією України, Цивільним кодексом України, законами України «Про авторське право і суміжні права», «Про ефективне управління майновими правами правовласників у сфері авторського права і (або) суміжних прав», «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг», «Про охорону прав на компонування напівпровідникових виробів», «Про правову охорону географічних зазначень», іншими законами України та міжнародними договорами;

– суб'єкти адміністративно-правового захисту: уповноважені особи, права та інтереси яких порушені – суб'єкти прав інтелектуальної власності, а також компетентні органи державної влади, правоохоронні органи, суд;

– підстави виникнення права на адміністративно-правовий захист: дії (бездіяльність), що порушують права та інтереси суб'єктів прав інтелектуальної власності;

– форми і способи адміністративно-правового захисту: юрисдикційні та неюрисдикційні форми і способи адміністративно-правового захисту прав інтелектуальної власності, передбачені Законом України «Про звернення громадян», Кодексом адміністративного судочинства України, іншими актами законодавства та міжнародними договорами України [3, с. 22–30].

Міжнародно-правові адміністративно-інституційні механізми охорони та захисту прав інтелектуальної власності можливо дослідити на прикладі діяльності Світової організації торгівлі (СОТ) та Всесвітньої організації інтелектуальної власності (ВОІВ).

Угода про заснування СОТ була укладена 15 квітня 1994 р. [4]. Однією із складових Угоди про заснування СОТ є Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (далі – Угода ТРІПС) [5].

За критерієм територіальної дії виділяються такі типи міжнародно-правових адміністративно-інституційних механізмів охорони інтелектуальної власності: універсальний механізм охорони інтелектуальної власності СОТ; універсальний механізм охорони інтелектуальної власності ВОІВ; регіональні механізми охорони інтелектуальної власності [6].

За критерієм функціональної та інституційної взаємодії із СОТ міжнародно-правові адміністративно-інституційні механізми охорони інтелектуальної власності поділяються на: 1) механізми, які застосовуються СОТ для забезпечення належного рівня охорони

інтелектуальної власності, передбаченого Угодою ТРІПС; 2) механізми, які діють незалежно від механізму Угоди ТРІПС (згідно з положенням ст. 5 Угоди ТРІПС), що передбачені Угодою ТРІПС та адмініструються ВОІВ; 3) механізми, які конкурують із СОТ за певними напрямками охорони інтелектуальної власності і не адмініструються ВОІВ [6].

За межами СОТ діє механізм охорони інтелектуальної власності, що засновується на міжнародно-правовій та інституційній основі ВОІВ і який є універсальним (комплексним) та регіональним механізмом охорони, що діє лише щодо окремих об'єктів інтелектуальної власності. Механізм ВОІВ може діяти повністю автономно від механізму СОТ, однак завдяки СОТ ефективність механізму ВОІВ підвищується. Охорона інтелектуальної власності у рамках СОТ нерозривно пов'язана з інституційно-правовим механізмом охорони інтелектуальної власності, створеним ВОІВ [6].

Важливою характеристикою охорони та захисту прав інтелектуальної власності на міжнародному рівні є їх інституційний механізм.

Міжнародний інституційний механізм охорони інтелектуальної власності є сукупністю спеціалізованих міжнародних інституцій, за допомогою яких забезпечується організаційно-правова та адміністративно-технічна охорона певних об'єктів інтелектуальної власності на міжнародному рівні шляхом договірної співпраці держав. Починаючи з 1967 р. та до 1994 р. інституційний механізм ВОІВ становив основу для міжнародно-правової охорони інтелектуальної власності, а механізм СОТ доповнив та посилив її, одночасно забезпечуючи її практичне виконання [12].

Міжнародно-правовий адміністративно-інституційний механізм охорони та захисту прав інтелектуальної власності можна визначити як механізм охорони та захисту прав інтелектуальної власності, що складається із таких елементів:

- об'єкти правового захисту: конкретні права та інтереси суб'єктів прав інтелектуальної власності, передбачені нормами міжнародного права та національного законодавства окремих країн;

- суб'єкти правового захисту: уповноважені особи, права та інтереси яких порушені – суб'єкти прав інтелектуальної власності, а також уповноважені міжнародні організації, національні органи державної влади, правоохоронні органи, суди;

- підстави виникнення права на охорону та захист: дії (бездіяльність), що порушують права та інтереси суб'єктів прав інтелектуальної власності;

- форми і способи охорони та захисту: юрисдикційні та неюрисдикційні форми і способи адміністративно-правового захисту

прав інтелектуальної власності, передбачені нормами міжнародного права та національного законодавства окремих країн.

Література:

1. Ковальський В. С. Охоронна функція права: монографія / В. С. Ковальський. К. : Юрінком Інтер, 2010. 336 с.
2. Венедіктова І. В. Захист охоронюваних законом інтересів у цивільному праві : монографія / І. В. Венедіктова. К. : Юрінком Інтер, 2014. 288 с.
3. Омельченко А. В. Адміністративно-правовий механізм охорони та захисту прав інтелектуальної власності в Україні. *Юридична Україна*. 2025. № 7. С. 22–30.
4. Угода про заснування Світової організації торгівлі. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_342#Text
5. Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (ТРИПС). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/981_018#n3
6. Чибісов Д. М. Охорона прав інтелектуальної власності в рамках Світової організації торгівлі. Автореферат на здобуття науково ступеня кандидата юридичних наук. Одеса. 2017.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-580-1-51>

ПОНЯТТЯ ДЕМОГРАФІЧНОЇ СФЕРИ У АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОМУ ВИМІРІ

Кропивна Катерина Олексіївна

*PhD, доцент кафедри приватного права
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана,
м. Київ, Україна
ORCID ID: 0000-0001-9309-0911*

У доктрині демографічного знання категорія демографічного розвитку належить до найбільш дискусійних і водночас найменш усталених. Як наголошує В.С. Стешенко, у демографічній науці тривалий час переважало ототожнення розвитку з простим рухом населення, тобто зі змінами статистичних показників народжуваності, смертності чи міграції. Такий підхід, характерний для емпірично-статистичної демографії, дозволяє фіксувати масові наслідки демографічних явищ, однак не забезпечує розуміння їх сутнісного змісту